

CLUB 15, Quinzè Col·loqui Lingüístic de la Universitat de Barcelona: «De les paraules als fets. Les actituds i les ideologies en els canvis dels comportaments lingüístics» (19 de novembre de 2007). – El dilluns 19 de novembre de 2007 es desenrotllà, a l’Aula Magna, el Quinzè Col·loqui Lingüístic de la Universitat de Barcelona (UB), conegut, per les seves sigles, com a CLUB 15, i organitzat per la Secció de Lingüística del Departament de Filologia Catalana i la xarxa temàtica que agrupa els diferents centres de recerca de Catalunya dedicades a *La variació lingüística: dialectologia, sociolingüística i pragmàtica*. La temàtica d’aquest any versà sobre *De les paraules als fets. Les actituds i les ideologies en els canvis dels comportaments lingüístics*, tant des d’un punt de vista teòric com des de la seva aplicació. Es tractava d’indagar com influeixen els factors ideològics i actitudinals en els canvis lingüístics, des d’aquells sectors que els han tingut en compte –bàsicament, des dels estudis psicossociolingüístics, la sociolingüística interaccional i l’antropologia lingüística.

Féu la presentació de la jornada el professor J. Viaplana, des d’un enfocament sociolingüístic, i E. Boix es referí, també des d’aquest àmbit, a les ideologies lligades a les pràctiques socials, i es preguntà qui genera les ideologies, qui les difon i com influeixen en el canvi lingüístic.

La primera ponència anà a càrrec de Teun Van Dijk (U. Pompeu Fabra), que parlà sobre *Discurs, cognició social y representación*, temes en els quals està treballant i dels quals féu una valoració. Plantejà, d’entrada, una pregunta rellevant: una representació és una relació entre el que es representa i l’objecte representat, però què és la realitat? Cal considerar diversos tipus de representació: anàloga –semblança amb la realitat–; verbal –amb el discurs parlem sobre la realitat, amb la qual estableix molts graus de relació–; mental –en l’anàlisi del discurs, la representació de la realitat és una teoria cognitiva, que esdevé una construcció. Aquest fet el portà a distingir diversos tipus de cognició: d’una banda, la memòria a curt termini (MCT), que reté poques clàusules amb coherència i cohesió, i, de l’altra, la memòria a llarg termini (MLT), dins de la qual difereix la memòria episòdica, autobiogràfica –no sempre fiable–, i la memòria semàntica o social, de coneixement del món, comuna a una col·lectivitat. La noció de model mental és complexa, atès que es donen models mentals semàntics o bé pragmàtics i socials. Així, les llengües i les ideologies no són només individuals, sinó sobretot socials. Un discurs és coherent si té model mental, però model mental i discurs no són el mateix. Un discurs sobre els esdeveniments té més a veure amb els models mentals que amb la realitat. Ensenms, recalca l’enorme importància del context en sociolingüística, ja que hi intervenen moltes variables sobre la situació en la qual hom parla –model pragmàtic o contextual, que és subjectiu i incomplet, però que presenta una normalització social. Per tant, la teoria del context cognitiu és la base de la pragmàtica, i totes les ideologies socials tenen a veure amb els models mentals, perquè la manera de parlar és un reflex de la ideologia que hom té de fons.

Les intervencions que segueixen foren treballs empírics referents a l’ús del català, del castellà i/o d’altres llengües en diferents entorns socials.

Emili Boix (UB) i Joan Melià (UIB) presentaren l'estudi "*L'altra ja l'aprendrà a l'escola*". *Les tries de llengua familiar en les parelles lingüísticament mixtes a Catalunya i a les Illes*. E. Boix oferí les primeres anàlisis de les entrevistes fetes a la regió metropolitana de Barcelona, entre els anys 90 i inicis del s. XXI, a través de les quals es desprèn que el català va desaparèixer en les famílies homogènies de classe alta; la norma no marcada és, cada vegada més, la convergència cap al castellà; les parelles mixtes parlen, cada un, amb els fills, la primera llengua; els catalanoparlants de sectors populars se senten en minoria, "bitxos rars"; o bé, els obrers i assalariats perceben que el català resulta molt poc útil; per contra, els castellanoparlants de sectors populars senten un poder d'atracció pel català, com a objectiu social; els castellanoparlants de sectors mitjans –professionals de l'educació– tenen com a objectiu prioritari el català; en canvi, els castellanoparlants de sectors mitjans d'immigració tardana esdevenen impermeables al català. De tot plegat concloué que el castellà és la llengua de relació més freqüent en determinats àmbits, mentre que en d'altres el català continua tenint un cert poder d'atracció. J. Melià mostrà els resultats, encara molt provisionals, de la seva recerca a les Illes Balears: la llengua majoritària entre cònjuges mixtos és el castellà; cada un d'ells parla la seva llengua amb els fills; els fills parlen amb els pares la llengua d'aquests; la vacil·lació en la llengua del cònjuge català fa que el fill triï el castellà; l'ús familiar de les dues llengües no els crea problemes; pel que fa a la incidència de l'entorn immediat extrafamiliar, en la preferència d'ús dels infants, a Palma la tendència és cap al castellà, mentre que als pobles és cap al català; els pares són partidaris que els seus fills sàpiguen les llengües que sigui –català, castellà, anglès, etc.–; l'escola, o l'entorn, ja s'encarregarà d'ensenyar-los l'altra llengua. Per tant, veuen la conveniència de l'ús de les llengües que sigui: el català, com a llengua pròpia, obrirà portes al fill perquè pugui entrar a l'escola, a l'administració, etc.; el castellà, pensant en el futur, per sortir a fora; altres llengües, amb vista als estudis i la feina.

Brauli Montoya (UA) i Rafael Xambó (UV), a *Anar a línia en valencià: actituds, opinions i discursos dels pares que escolaritzen els fills en català a la ciutat d'Alacant*, es referiren a les actituds apolítiques envers el català, que n'han accentuat la davallada de l'ús. Actualment, es tracta d'una lluita total per conservar la llengua, tot i que, amb l'arribada del PP al poder valencià, el 1995, es constata un clar retrocés en el fet de saber parlar valencià. En l'estudi realitzat per R. Xambó referent a les actituds lingüístiques es constata una intolerància envers el català, tot i que en la dècada dels 70 té lloc una reivindicació lingüística amb cerca de llibertats. Tanmateix, posteriorment hi ha pocs castellans que passin a l'ús del català. Quant al sistema educatiu, l'evolució de la competència lingüística des de 1985 fins a 2004 reflecteix un procés de normalització que culmina el 1995. Després, amb l'accés del PP al govern valencià, cau molt. A València s'han anat fent dues línies –català / castellà–, que han anat separant les dues llengües. Per contra, en l'àmbit de la cultura, les arts i les universitats, es dona un dinamisme en l'ús del català que només s'explica per la fidelitat a la llengua. En conclusió, els valencians són més crítics pel que fa a l'evolució del català, de manera que s'ha creat una forta dissociació entre el que hauria de ser –desig que el valencià s'usi més– i el que passarà –la situació és dolenta, ja que totes les xifres quant al seu ús baixa molt. Així, dels estudis presentats es desprenen certes ideologies lingüístiques, entre les qual predominen les dels assimilistes, castellanistes, bilingüistes espanyolistes, anticatalanistes i cosmopolites postmoderns (globalitzadors), enfront de les dels normalitzadors-llleials.

Llorenç Comajoan (UVic) i Eva Gomàriz (UB), a *Actituds lingüístiques entre l'alumnat autòcton i nouvingut a la ciutat de Vic, i repercussions en els usos interpersonals*, mostraren els resultats de l'anàlisi de les actituds envers el català, el castellà, l'anglès i les llengües nouvingudes a Vic. La metodologia té en compte la distribució de l'alumnat segons l'origen –Catalunya, resta de l'Estat espanyol, Marroc, Amèrica llatina i altres països. Com a llengua inicial, el català hi té una clara preponderància, i les actituds vers el català, en general, hi són majoritàries. Dins les actituds, s'han tingut en compte els components cognitiu, afectiu i comportamental. Els re-

sultats de la investigació mostren els usos del català i del castellà de l'alumnat amb català o castellà com a llengua inicial, els usos d'aquestes llengües dels alumnes nascuts a l'Amèrica llatina i al Marroc, i els dels d'origen marroquí nascuts a Catalunya i a la resta de l'Estat. La correlació entre les actituds i els usos lingüístics és ben clara: com més s'usa el català, més favorable esdevé l'actitud envers aquesta llengua, i viceversa. Així, doncs, el català és la llengua que mostra més actituds positives.

A la tarda, Vanessa Bretxa i F. Xavier Vila (UB), a *Entre els Simpson, "Ventdelplà" i "Rebeldes"? Vinculació entre el consum mediàtic, les identifications lingüístiques i les pràctiques interpersonals entre els preadolescents catalans*, partiren dels quatre vèrtexs de la piràmide del fet lingüístic: la llengua com a sistema, la seva adquisició i competència, el seu ús i el sistema ideològic que hi ha al darrere (actituds i representacions). Feren la distinció entre la llengua inicial i la llengua d'identificació, que varia segons el tipus de societat. Els preadolescents a Catalunya, avui dia, reben influències des d'esferes diverses de socialització lingüística: la família, parents i amics, l'educació, el consum cultural, l'associacionisme i la religió, etc. La TV és la columna vertebral del consum cultural contemporani, el seu consum és fortíssim en aquestes edats. Dins la població total, predomina el castellà, amb els tres programes estrella: els Simpson, "Shin-Chan" i "Rebelde". En català, els més vistos són els Simpson i "Ventdelplà". Per tant, el consum de TV en català o bilingüe és molt baix, només és significatiu entre catalans inicials, en part, perquè l'oferta de TV3 és molt minsa, i n'hi ha molta més en castellà. Però la identificació lingüística sembla que depèn més de factors altres que la TV. El consum televisiu i la influència de les xarxes socials intervenen en el canvi de la llengua inicial a la llengua d'identificació.

La jornada conclougué amb una taula rodona sobre *Els factors ideològics i actitudinals en la transformació dels usos lingüístics al domini català*, amb la participació d'E. Boix, L. Comajoan, R. Xambó i V. Bretxa, i moderats per X. Vila, en la qual es debateren els tres temes següents: 1. Fins a quin punt tenen validesa els sistemes de recollida de dades?; com a investigadors del comportament lingüístic, tenim eines per millorar-ne la recollida?; 2. Existeix un lligam entre els processos mentals i els comportaments i les actituds? Com es pot intervenir en el canvi de comportaments?; 3. Ja que tenim voluntat de modificar comportaments, actituds i ideologies, disposem de les narratives necessàries per aconseguir-ho? Pel que fa a la primera pregunta, els ponents estigueren d'acord que, a més de dades quantitatives, en calen de qualitatives, per tal que les respostes no resultin esbiaixades, i hi càpiguen qüestions més abstractes. Quant al segon aspecte, s'assenyalà que es fa poca intervenció a l'hora de buscar solucions. En una llengua, cal cercar-hi la utilitat, però també el reconeixement i el prestigi. La lluita per la llengua és una qüestió de mercat, una lluita total. Finalment, respecte a l'última qüestió, semblà que manquen consens i arguments que permetin frenar la desaparició de la diversitat lingüística.